

A BETŰVETŐ PAP

Válogatás Gachal Jánosnak az Árvaházi Naptárban megjelent írásaiból

AZ EDDIGIEKBŐL is látszik, hogy Gachal minden alkalmat megragadott, hogy gondolatait papírra vesse és terjessze. Nemrégén került elő a jugoszláviai reformátusok nagy hatású, évkönyv jellegű füzetek, az Árvaházi Naptár néhány példánya.⁸⁴ Minden számban található néhány írás, amelynek Gachal a szerzője. Ezekből közlünk válogatást.

MIKOR A LEGÁTUS MEGSÉRTŐDIK⁸⁵

Debrecen!... Kollégium!... Legátus!... Bűvös, csodás, varázslatos nevek!... Csak így leírva, rájuk gondolva is a ragyogó képzelet tarka pillangó szárnyai röpítenek vissza a gondnélküli, párázatos fényes ifjú korba, a reformátusok ős kollégiumában eltöltött, gyönyörű időkhöz. Debrecen! A kálvinista Róma!... (Pedig ez a hasonlat nagyon sántít, mert Debrecennek se pápája, se Mussolinije nincs.) Erre a névre minden ott végzett diáknak hangosabban dobban meg a szíve. Egymás után elevenednek meg a

⁸⁴ Megjelenése idején a Délvidék református családjaiban szinte a Biblia mellett volt a helye. Annál furcsábbnak találhatjuk, hogy nem tudtunk a nyomukra akadni. Valószínűleg azért, mert a benne található írásokat a titói korszakban fel lehetett használni a szerzők ellen. Az idézett példányok a szerémségi Maradék faluból kerültek elő. Furcsa, hogy éppen onnan, hiszen 1993-ban a lelkeszi hivatal leégett, minden okmányával. A csodára az a magyarázat, hogy valamelyik lelkesz az összes példányt kiszedte az iroda polcairól, és – valószínűleg rejtegetési szándékkal – kirakta őket az udvaron álló elhagyatott fészerbe. Az pedig nem vált a tűz martalékává. Ott ették volna az egerek, ha nem találnak jobb kosztot maguknak, s mindenki megfélekezett róluk. A 2008. esztendő derekán Fekete Annamária személyében új lelkesz érkezett a gyülekezetbe, s mint minden hasonló esetben, őt is érdekelte, mi van a fészer szemetében. Így kerültek elő az értékes kordokumentumok.

⁸⁵ Árvaházi Naptár, 1933., 83–85. o.

Konfirmandusok 1973-ban. Középen Csete Szemesi István lelkész, a későbbi püspök és Tóth Béla, a fiatalon elhunyt kántor

szító diák szabók az Éva Péterek stb. útján. A kollégiumi diák, a legátus (ünnepi követ) többet jelentett az ő szemükben mint egy vármegyei aljegyző vagy egy tb. szolgabíró. A legátus háromszor aratott minden esztendőben, karácsony, húsvét és pünkösöd ünnepén. Hatalmas összeget, sokszor 40–60 forintot is kitett egy-egy ünnepnek a jövedelme, két garasonként (suszter tallér) összeszedett legátuma. Könnyelmű, lenézett legátus lett volna az, aki ebből a fejedelmi összegből az őt ruházó szabónak 5–10 forintocskát ne juttatott volna. Fokmérője volt az a diákbecsületnek, ügyvédre és perre sohasem került sor. A részlet összege különben mindig aszerint igazodott, hogy milyen mértékben adta le a tejet a diákok áldott tehénkéje: a légáció (ünnepi követség). Ennek az intézménynek az anyagi hasznánál sokkalta nagyobb volt az erkölcsi haszna. A kollégium szűk falai között éledgélő, a tudomány emlőjén táplálkozó diák a legációban fordul meg a társadalmi életben. Ott gyakorolta az elmélet után a gyakorlati igehirdetést. Ott ismerkedett meg az egyházak vezetőivel, a gyülekezetek tagjaival. És bizony nem egyszer megtörtént, hogy amikor végzett, oda hívták papnak. Sőt az sem volt ritkaság, hogy a

legátus ártatlan széptevésének, a diákszerelemnek házasság lett a vége, szóval még feleséget is a legáción szerzett. Erről emlékezett meg az egykori krónikás, amikor azt írta:

*A legátus beszélt tegnap olyan szépet,
Hogy meg is ríkatta az egész népséget.
Isten bocsásd bűnöm, ha úr lánya volnék,
Többre nem is vágynék, legátushoz mennék.*

Nem is volt sokszor se vége, se hossza az ünnepekről hazatérő legátusok között a kérdezősködésnek: Mondd már, hogy sikerült a legációd? Hát te mennyit kaptál? Hol voltál szálláson, a rektornál, vagy a papnál? Szép volt-e a paplány?... De ki tudná elsorolni mindazokat a kérdéseket, amivel a diákfantázia elhalmozta egymást. Csupa nyüzsgő élet, elevenség olyankor az egész diáksereg. Mindegyik örömtől ragyogó szemekkel meséli az élményeit. Boldogság ül ki az arcokra, a jól töltött idő, sok kedves emlék, sőt igen sokszor a jól élésnek a csendes boldogsága!

Annyival feltűnőbb volt tehát az egyik ünnep után (postfesta), hogy a sok lelkendezve újságoló között az egyik legátus szomorúan üldögél az ágya szélén, oda sem hallgatott a vidám pajtásokra... Hiába faggatták nem akart beszélni. Hagyjanak neki békét, neki nincs mondani valója. De ezzel csak a kíváncsiságot fokozta, csigázta forrpontra. Most már egy világért sem hagytak neki békét. Unsztolták... gúnyolták, hogy biztosan belesült a prédikációba, azért lóg a feje... Míg végre kinyögte nagy bánatosan... Könnyű nektek. Jó helyen voltatok! De mit szóljak én? Micsoda szívtelen, a vendégszeretet fogalmát nem ismerő papi családhoz kerültem! Pedig úgy örültem az ünnepnek! Úgy elgondoltam magamban, hogy delectálok, gyönyörködtetem én magamat a sok minden jóval!!... Már hetekkel azelőtt készítettem a gyomrom a vékony konviktusi koszt után az ünnepi lukullusi lakomára. És képzeljétek el! Ünnep első napján már asztalnál ülünk. Felséges, jó tejfelbe fürdetett töltött káposzta került az asztalra. S én elkezdek enni, az angyaloktól is irigyelt farkas étvágyammal, és... és alig eszem a tizenharmadik tölteletet, – olyan vasvilla szemekkel néz rám az egész társaság, hogy azután egy falat sem

csúszott le a torkomon!... De tudom Isten, engem se lát többet a pusztalaki egyház, se a papi család.

Hangos kacagással, harsány hahotával nyugtatta meg a sértődött legátust a vidám kis sereg. Sohse búsulj Pista! Ezért kár a fejedet búnak eresztetni. Ha eljön a húsvét, lesz még legáció, ahol nem fogják sajnálni a tizennegyedik töltelékét se!...

A PAP MEG AZ ESŐ⁸⁶

Aki ezt a csodálatos címet olvassa, az a gondolata támad, hogy kerülnek össze, a pap meg az eső. Igaz, hogy a szó legnemesebb értelmében mindakettő áldás. Egy buzgó, lelkiismeretes, hivatásának élő lelkipásztornál nincs nagyobb áldás a gyülekezetben! Áldás fakad annak minden szava, tette és lépése nyomán. Viszont a nyári perzselő hőség és forróság után emberre, állatra, vetésre, növényzetre, fákra és virágokra mérhetetlen áldást jelent a jó kiadós eső, mint ahogy az alföldön nevezik egy jó „kevi lanyha”, vagy mint a mi híveink mondják: „Pöszöki harmatja”.

De sokszor megesik, hogy nagy csapást jelent mindkettő a pap is, meg az eső is. A pap különösen akkor, ha nem hűséggel végzi nehéz, de gyönyörűséges hivatását, ha nem szólja az Isten igéjét alkalmas és alkalmatlan időben. Az eső pedig akkor, ha viharral, jéggel, nagy zivattal jön. Amikor fákat csavar ki tövestől, tönkreteszi a már szép reménnyel kecsegtető vetést. De csapásnak tartja sok ember az esőt olyankor is, amikor reá nézve alkalmatlan időben jön, rendben a szénája vagy félben az asztaga, vagy még a cséplőgépek előtti időben „medvét” fogtak a nyomtatógazdák, t. i. nyomtatás közben indult meg az eső.

Ezeket az alkalmatlanságokat akarták kikerülni az ordasfalvai gyülekezetnek a hívei, amikor megüresedett náluk a lelkési állás és új pappal akarták azt betölteni. Összeültek, tanakodtak, hogy milyen papot is hozzanak maguknak. Mert nem könnyű dolog ám az a papválasztás, nem szokott az megtörténni csak úgy egyszerűen. Sokszor nehezebb még a képviselő választásnál is. Egy képviselőnél elég, ha befolyásos ember, meg aztán van pénze bőven a kortes célokra. A papnál egészen másak a kívánni valók. Először is jól megtermett, derék ember legyen. Bajusza is

⁸⁶ Árvaházi Naptár, 1936., 95–96. o.

legyen, nehogy még katolikus papnak nézzék a szomszéd atyafiak. A hangja betöltse a templomnak még a legkisebb zugát is, meg ríkatni is tudjon. Buzgóság, tudomány, biblia ismeret nem jó számításba, hiszen azokat megszerezhetette a kollégiumban.

Ilyen ferdén gondolkoztak a papválasztásnál az ordasfalvi atyafiak is, sőt azt is kikötötték, hogy aki a papjuk akar lenni, az úgy tudjon imádkozni, hogy ha esőt kíván a gyülekezet, hát eső legyen, még pedig termékenyítő. Ha pedig száraz időre van szükség, akkor azt imádkozzék számukra, még pedig kellő eredménnyel. Amikor ezt a botor kívánságot meghallották a pályázó papok, elment minden kedvük az ordasfalvai eklézsiától. Nem akadt pályázó.

Meghallotta az esetet egy állásnélküli segédlelkész és azonnal beadta pályázatát. Be ígért ő mindent, esőt, szárazságot, amire szükség van, csak idejében jelentsék be neki. Az ő imádsága nem fog kudarcot vallani.

Meg is választották nyomban, egyhangúlag. Elkövetkezett az első vasárnap. Szombaton délután hivatja egyenként az atyafiakat és külön, sorban kikérdezi, hogy milyen idő kell, eső vagy szépidő! Az első volt Nagy János uram, és ő esőt akart. Utána Kis Péter, neki szép idő kell, mert még nem gyűjtötte fel a sarjút. Fehér Pál megint az esőre szavazott. Fekete Péter pedig napfényt kért, mert markon fekszik az egész zabtermése. És így tovább... Mivel így megoszlottak a vélemények, felhivatta a lelkész együtt az összes jelentkezőket, hogy egyezzenek meg, miért imádkozzék, mert ennyi kívánságnak nem tehet eleget. A hívek összenéztek. Egy darabig hallgattak, amikor megszólalt az öreg kurátor: Ne imádkozzék Tiszteletes uram sem esőért, sem száraz időért, nem tudna nekünk még a jóságos Isten sem eleget tenni.

Látják, szeretett testvéreim! – mondotta mosolyogva a lelkész, – ezért mertem én a maguk kikötése dacára ide papnak jönni, mert tisztában voltam vele, hogy az emberi kívánságok annyira elütők, hogy azokat földi ember nem tudja összeegyeztetni. Bízunk Istenre a mi dolgainkat. Ő gondoskodik rólunk és megadja nekünk, amire szükségünk van, az Ő nagy kegyelme szerint a maga idejében. – „Felhozza napját mind a jókra, mind a gonoszokra, esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak földére.”

REFORMÁTUS
ÁRVAHÁZI
NAPTÁR

AZ 1938-IK
ÉVRE

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM

Ára 8 dinár
Ingyen melléklet
Utmutató a Biblia naponkénti olvasásához

*Az egyház egyik legfontosabb kiadványa.
Gachal rendszeresen közölt benne írásokat*

Nem hatalmazott ugyan fel Tokai Mihály pancsevói lakos református testvérünk ennek a kihallgatásnak a leírására, de én nagyon sajnálnám, ha ez a meseszámba menő esemény a feledés homályába merülne a nélkül, hogy naptár-olvasó testvéreink tudomást ne szereznének róla. Azért utólagos beleegyezése reményében bátorságot veszek magamnak az elmesélésére, úgy, amint az ő saját szájából hallottam. Az eset megértéséhez szükséges tudnunk, hogy az eset cselekvő, úgy is mondhatnám szenvedő hőse egyszerű, kertészkedő földműves ember és több százalékos rokkantja a lezajlott világégésnek. Élvezte is jóideig Pancsevón a jól megérdemelt rokkant segílyt. Egyszer azonban miért, miért nem beszüntették. Ő azonban ebbe sehogy sem tudott belenyugodni. Járt fűhöz, fához, kért – könyörgött, de semmi eredmény. Egész éjszakákon nem aludt, törte a fejét, kihez kellene fordulnia, aki megértené. Sok hosszú, sötét álmatlan éjszakán át töprengett magában és sóhajtott fel az Istenhez „Mennyei jó Atyám mutasd meg nekem az utat az én családom boldogulásához...” És milyen csodálatos az Isten kegyelme!... Az egyik nyugtalan éjszaka után kimegy a pancsevói piacra és amint ott ődöng, a szél egy újságpapírost sodor a lábához... Mint aféle takarékos ember felveszi, zsebre vágja... jó lesz majd szalonnát pakolni... Amint haza ér előveszi az újságot, hát uramfia a legújabb Napló legelső oldala. Ezt még olvasni is jó lesz, gondolja magában... Böngészi szép lassan egymásután a cikkeket. És még a szivverése is megállt, az egyik cikk azt beszéli el, hogy miképpen folyt le a boldogult király egyik délszerbiai útja. Milyen lelkesedéssel fogadták mindenütt. Meghallgatott minden panaszt, a legegyszerűbb ember ajkáról is. A többi között egy idősebb rokkantat, aki elpanaszolta a királynak, hogy már évek óta megvonták tőle a rokkant segílyt... És szentséges Isten, azt írja a lap, hogy a király 1000 Din. gyorssegélyt utaltatott ki neki és megígérte, hogy megvizsgáltatja az ügyét és 8 nap múlva jön is a rokkant segíly.

Ettől az órától kezdve a mi Tokai Mihályunknak nem volt nyugta. Mindig azon törte a fejét, hogy hogy juthatna ő el a király közelébe. Hiszen Beograd nem messze van Pancsevótól. El-

⁸⁷ Árvaházi Naptár, 1938., 50–52. o.

mesélte tervét családjának is, de azok kinevették, a felesége még meg is pirongatta, mint gondolt kend vén bolond! Hogy jutna kend a királyhoz! Hiszen oda még nagy urak is nehezen jutnak be! És így tovább. De a mi barátunk nem hagyott fel a tervezéssel. Minden feltűnés nélkül elkészítette a városházán a rokkant igazolványokat, a kérvényt... és egy szép hajnalon, még a család aludt, felvette az ünneplő ruhát, zsebébe nyomta az írásokat és felült az első beográdi hajóra s mire a nap felkelt, már ott is állott Beogradban a Kragujevac előtt, még pedig árván, tanácstalanul... Most már szeretett volna visszafordulni, de restelte magát. Nem, gondolta, ha már itt vagyok, mégis megpróbálom.

Belépett az első kávéházba és ott kérdezősködni kezdett, hogy itthon van-e a király és mikor szokott fogadni. Mit tudom én, volt a mogorva felelet, nem szokták ezt nekünk bejelenteni... Már fizetett és ment is és ment tűnődve lassan a királyi palota felé. Legalább megnézni, hogy hol kellett volna neki a királlyal beszélni. A királyi palota előtt egy borbélyüzlet kirakatát nézegette, amikor 3 magas rangú katonatiszt jön ki a műhelyből, utánuk a borbély fehér köpenyben, kitől szívélyesen bucsuztak. Gyorsan egy gondolata támadt. Hátha ez a borbély, aki úgy komázik a katonatisztekkel, tudna valami útbaigazítást adni. „Dobro jutro gospodine”, köszön illedelmesen a mesternek és gyenge szerb tudásával kezdi kérdezgetni. A borbély betessékeli az üzletbe és rászól, hogy csak beszéljen bácsikám magyarul, én is bácskai vagyok. El is mondta szépen nagy nagy kerülő szóval, hogy mi járatban van. A borbély erre megnyugtatta, hogy nagy szerencséje van, mert itthon van a király és éppen ma van a fogadó napja. Fogad ő bárkit, szegény embert is, magyart is. Csak menjen ott a sarkon befordulva a vasrácsos kapuhoz, ahol az őr áll, mutassa meg az írásait és benn jelentkezzen és ha majd kijön a kihallgatásról, jöjjön vissza és beszélje el az eredményt. Fellelegzett a mi Tokai Mihályunk és emelt fejjel közeledett az őrhöz és amikor megállította, kezdte magyarázni, hogy be akar menni. Az őr nem értvén a dolgot eltessékelte. Ő pár lépést haladva gondolkodott, persze, kenni kell a tengelyt, előhúzza 10 dinárt és visszafordulva megkínálja az őrt, mire az még komolyabban távozásra inti. Nem elég, gondolta. Jó megreszkírozom 50-et és már nyújtja is a pénzt. Amire az őr puskája végével magyarázza a távozást...

Lehorgasztott fejfel indul a borbélyhoz, aki már lesi az ajtóból, leveti a fehér köpenyeget szép feketét húz fel, és együtt indulnak az őrhöz. Amint az őr a borbélyt meglátja, tiszteleg és beengedi őket. Odabenn pedig egy aranypaszomántos tiszt fogadja és amint az iratokat átnézte, számot adtak a mi rokkantunk kezébe és bevezették egy nagy fényes várószobába s ott megmagyarázták, hogy ha szólítják, a kinyíló ajtón menjen be, ott fogad a király. És máris magára hagyták. Azt se tudta, hova legyen tépelődésébe, megbánt már mindent, bárcsak odahaza maradt volna; hol izzadt, hol meg a hideg futott rajta. Szerencséjére az előtte lévő 2 kihallgatás hamar véget ért. Őt szólították. Megnyílt az ajtó, amely a fogadóterembe vezetett. A király ott ült egy aranyos asztalka mellett és intett neki, hogy lépjen közelebb. A térdei remegtek, alig tudta azt a pár lépést megtenni és a király asztala előtt egyenesen térdre rogyott, zokogás fojtogatta a torkát. Akkor kérdezni kezdte a király, hogy mi a kívánsága. A torka összeszorult, egy szó sem sok, annyit nem tudott kinyögni, csak némán zokogott. Akkor a király felemelkedett és azt kérdezte tőle: „Bácsi, maga magyar?!” Igenis felséges uram, mondta most már bátran. Ekkor a felség megnyomott egy gombot, hívott egy magyarul tudó tisztet, aki kikérdezte és referált a királynak. És akkor, áldott legyen meghaló porában is, azt mondotta: Menjen csak haza „bácsi” nyugodtan az ügye rövidesen rendbe lesz.

És Tokai Mihály, mint a legboldogabb ember távozott a szertető szívű királytól, de most büszkén, önérzetesen, mint aki magával a királlyal beszélgetett és azóta is élvezzi a 8 nap múlva hátralelékaival kiutalt rokkant segélyt.

Azt hiszem, hogy ahhoz, ami itt történt nem kell kommentár. Ez az egyszerű eset hangosan hirdeti, a mi imádságot hallgató jó Istenünk segítő kegyelmét és a boldog emlékü nagy király jószágos szívét és megértő lelkét.

*Testvéreim! Elolvastam
Én is azt a szép levelet,
Amely onnan messze földről,
Braziliából érkezett.*

*S azt olvastam ki belőle,
Veletek érző lelkemmel,
Hogy szívetek csak a régi,
Telve istenfélelemmel.*

*Bár atyai házatokat,
Szülőföldet itt hagytátok,
De az ősi kálvinista
Hitünket megtartottátok.*

*Építések lankadatlan
Ott... kicsi egyházatokat!
Imáinkban kérjük Istent,
Hogy áldja meg munkátokat.*

*A szenvedés közös kincsünk,
Dicső multban, szép jövőben.
S elviseljük, míg életet
Látunk kint a temetőben.*

*Itthonról mit írjak néktek,
Ami drága és érdekes?
Dolgozzatunk, imádkozunk
S „egyik szemünk mindig könnyes”.*

*Igaz! most nyílik az akác.
Virit a pünkösdi rózsa,
Aranykalászos búzától
Roskad az alföldi róna.*

⁸⁸ Árvaházi Naptár, 1933., 72–73. o.

*A muskátli is virágzik
Kis házatok ablakában,
És behajlik a virága
Utánatok bánatában.*

*Egy-egy könnycsepp is kicsordul
Édes anyátok szeméből,
Egy-egy sóhaj is felszakad
Utánatok a lelkéből!*

*De azért ne búsuljatok!
Csak így tovább építsetek!
Ha a tenger választ is el,
Összekapcsol a szeretet.*

*Hiteteket őrizzétek!
Mint drága kincset féltsetek!
Mig az itt él a lelkünkben,
Nem vagyunk árvák sehol sem.*

*Addig nem hagy el Istenünk,
Amig hittel szól énekünk
Innen és túl a tengeren.
Ő volt és lesz erősségünk
Megtartónk és reménységünk!*

*A Bánság nagy krónikása,
Kalapis Zoltán újságíró
Dél-Amerikában, egy
argentínai faluban
született, mert szüleit is
elsodorta a Trianon által
kiváltott kivándorlás
vihara. Jobbról édesapja,
a Buenos Airesben
gépészkedő mester,
fönt a családfő hirtelen
elhalálozása miatt
visszavándorló csonka
család, az útlevelükben
használt fényképen*

